

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/24/2018
Identifikačné číslo spisu: 4017200387
Dátum vydania rozhodnutia: 24.07.2019
Meno a priezvisko: JUDr. Judita Kokolevská
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:4017200387.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Judity Kokolevskej a z členov senátu JUDr. Viery Nevedelovej a Mgr. Viliama Pohančenika, v právnej veci žalobkyne: Bc. Natália Uhrecká, bytom S. XX/XXX, C., zastúpená advokátom JUDr. Ľubomírom Ivanom, Dukelských hrdinov 22, Zvolen, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa ústredie, Ul. 29. augusta 8-10, Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej č. 31518-2/2017-BA z 05.04.2017, o kasačnej sťažnosti žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Nitre, č. k. 19Sa/16/2017-69 zo dňa 17. októbra 2017, takto

rozhodol:

I. Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Nitre č. k. 19Sa/16/2017-69 zo dňa 17. októbra 2017 m e n í tak, že rozhodnutie žalovanej č. 31518-2/2017 z 05.04.2017 r u š í a vec jej v r a c i a na ďalšie konanie.

II. Žalovaná j e p o v i n n á nahradiť žalobkyni trovy konania na krajskom súde a trovy kasačného konania vo výške 100 %.

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Nitre rozsudkom č. k. 19Sa/16/2017-69 z 17.10.2017 žalobu, ktorou sa žalobkyňa domáhala zrušenia rozhodnutia žalovanej č. 31518-2/2017 z 05.04.2017 (ďalej len „preskúmané rozhodnutie“) zamietol. Preskúmaným rozhodnutím žalovaná zamietla odvolanie žalobkyne a potvrdila rozhodnutie prvostupňového orgánu Sociálnej poisťovne, pobočka Nitra č. 1557/2017-NR-DvN z 02.02.2017, ktorou prvostupňový orgán priznal žalobkyni nárok na dávku v nezamestnanosti vo výške 50 % denného vymeriavacieho základu vo výške 14,2420 eur od 01.01.2017 na obdobie šiestich mesiacov.

2. Krajský súd v rozsudku dospel k rovnakému názoru ako žalovaná, a to, že u žalobkyne nebola splnená podmienka zakotvená priamo v ust. § 108 ods. 3 tretia veta zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), a to, že sa v rozhodujúcom období nachádza len obdobie poistenia nezamestnanosti získané prerušením povinného poistenia nezamestnanosti zamestnanca z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky. V prípade žalobkyne do rozhodujúceho obdobia spadlo aj obdobie poberania materského, ktoré v zmysle zákona o sociálnom

poistení nie je obdobím prerušenia poistenia v nezamestnanosti, a preto aplikácia ust. § 108 ods. 3 tretia veta zákona o sociálnom poistení v jej prípade nebola možná.

3. Ďalej uviedol, že na citované ustanovenie § 138 ods. 5 zákona o sociálnom poistení odkazuje priamo ust. § 108 ods. 3 druhá veta zákona o sociálnom poistení, avšak neodkazuje na celé ustanovenie, ale konkrétne na jednu jeho časť nasledujúcim spôsobom: „ak poistenec nemá v rozhodujúcom období podľa ods. 2 vymeriavací základ na platenie poistného na poistenie v nezamestnanosti, denný vymeriavací základ sa určí z vymeriavacieho základu uvedeného v § 138 ods. 5“, čiže z ust. § 138 ods. 5 zákona o sociálnom poistení sa na účely situácie predpokladané ust. § 108 ods. 3 druhá veta zákona o sociálnom poistení uplatňuje len tá časť, ktorá uplatňuje určenie vymeriavacieho základu, nie však tá časť ustanovenia, ktorá určuje, v akých prípadoch sa toto ustanovenie používa bežne. Denný vymeriavací základ sa určí z vymeriavacieho základu uvedeného v § 138 ods. 5 zákona o sociálnom poistení v znení účinnom ku dňu zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie, t. j. zo sumy vo výške 50 % jednej dvanástiny všeobecného vymeriavacieho základu za kalendárny rok, ktorý dva roky predchádza kalendárnemu roku, v ktorom došlo k zaradeniu do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Vymeriavací základ za rok 2015 bol v sume 10.596 eur a teda 50 % jednej dvanástiny tohto základu je suma 441,50 eur. Do rozhodujúceho obdobia na zistenie denného vymeriavacieho základu, t. j. obdobia dvoch rokov predchádzajúcich dňu, v ktorom vznikol nárok na dávku v nezamestnanosti zasahuje žalobkyni obdobie poberania materského.

4. Krajský súd je toho názoru, že záver oboch správnych orgánov, ktorí urobili vo svojich rozhodnutiach, zodpovedá zásadám logického myslenia a je v súlade s i hmotnoprávnymi ustanoveniami vyššie citovaných zákonov.

5. Proti rozsudku krajského súdu podala kasačnú sťažnosť žalobkyňa (sťažovateľka), z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci podľa § 440 ods. 1 písm. g/ zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“). Poukázala na znenie ust. § 108 ods. 3 tretej vety a ust. § 138 ods. 5 zákona o sociálnom poistení a zdôraznila, že z rozhodujúceho obdobia na zistenie denného vymeriavacieho základu sa vylučujú obdobia, za ktoré poistenec nie je povinný platiť poistné na poistenie v nezamestnanosti podľa § 140 (napr. obdobie poberania materského). Uviedla, že ňou prezentovaný výklad ust. § 108 ods. 3 tretej vety zákona o sociálnom poistení je jednoznačný a logický a vyplýva z neho, že ak v bežnom rozhodujúcom období dvoch rokov pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie sa poistencovi započítava len doba trvania rodičovskej dovolenky, tak pre určenie denného vymeriavacieho základu sa nepoužije toto bežné rozhodujúce obdobie, ale rozhodujúce obdobie dvoch rokov pred nástupom na rodičovskú dovolenku. Ďalej uviedla, že teleologickým a logickým výkladom právnej normy je možné dospieť k záveru, že účel zákonodarcu a prijatej právnej úpravy účinnej od 01.01.2005 bol, aby príjem osoby v období materskej alebo rodičovskej dovolenky nezhoršil jej neskoršie nároky na dávku v nezamestnanosti. Sťažovateľka namietala, že žalovaná a prvostupňový orgán nepostupovali v súlade so zákonom o sociálnom poistení a ich postup jej výrazne sťažil jej postavenie poberateľky dávky v nezamestnanosti po poberaní materskej a rodičovskej dovolenky, čo sa prieči účelu, ktorý zákonodarca prijatou novelou mienil povedať. Závery žalovanej a krajského súdu sú založené na striktnom výklade zákona bez zohľadnenia právnej úpravy ako celku, zmyslu a podstaty zákona. Vymeriavací základ žalovaná určila nespravodlivo, pričom jej príjem bol pred poberaním materského značne vyšší ako všeobecný vymeriavací základ podľa § 138 ods. 5 zákona o sociálnom poistení.

6. Ku kasačnej sťažnosti sa vyjadrila žalovaná, ktorá uviedla, že na svojich vyjadreniach v celom rozsahu trvá, v celom rozsahu sa stotožňuje s odôvodnením rozsudku krajského súdu a považuje ho za vecne správny a zákonný. Opätovne uviedla, že v prípade žalobkyne nie je možné postupovať podľa ustanovenia § 108 ods. 3 tretej vety zákona o sociálnom poistení, pretože v rozhodujúcom období, t. j. v období dvoch rokov predchádzajúcich dňu, v ktorom vznikol nárok žalobkyne na dávku v nezamestnanosti (od 01.01.2015 do 31.12.2016) nemala len prerušené povinné poistenia v nezamestnanosti z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky, ale do tohto obdobia zasahuje aj obdobie, počas ktorého bola žalobkyňa poistená v nezamestnanosti počas poskytovania materského (od

01.01.2015 do 10.07.2015).

7. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako kasačný súd (§ 438 ods. 2 SSP) preskúmal napadnutý rozsudok krajského súdu spolu s konaním, ktoré predchádzalo jeho vydaniu a dospel k záveru, že kasačná sťažnosť žalobkyne je dôvodná.

8. V konaní nebolo sporné, že žalobkyni vznikol nárok na dávku v nezamestnanosti dňa 01.01.2017. Taktiež nebolo sporné, že žalobkyňa v období 01.01.2015 - 10.07.2015 poberala materské a od 11.07.2015 do 31.12.2016 čerpala rodičovskú dovolenku. V prejednávanom prípade zostala spornou otázka, či bola žalovaná povinná na situáciu žalobkyne aplikovať ust. § 108 ods. 3 tretia veta zákona o sociálnom poistení a pri určovaní dávky v nezamestnanosti vychádzať z denného vymeriavacieho základu z rozhodujúceho obdobia dvoch rokov predchádzajúcich začiatku prerušenia povinného poistenia v nezamestnanosti z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky, alebo postupovať podľa druhej vety tohto ustanovenia a denný vymeriavací základ určiť z vymeriavacieho základu uvedeného v § 138 ods. 5, ktorý je platný ku dňu vzniku nároku na dávku v nezamestnanosti a zaokrúhľuje sa na štyri desatinné miesta nahor.

9. Podľa § 104 ods. 1 zákona o sociálnom poistení poistenec má nárok na dávku v nezamestnanosti, ak v posledných troch rokoch pred zaradením do evidencie nezamestnaných občanov hľadajúcich zamestnanie (ďalej len „evidencia nezamestnaných občanov“) bol poistený v nezamestnanosti najmenej dva roky, ak tento zákon neustanovuje inak.

10. Podľa § 104a zákona o sociálnom poistení do obdobia poistenia v nezamestnanosti na nárok na dávku v nezamestnanosti sa započítava obdobie prerušenia povinného poistenia v nezamestnanosti zamestnanca z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky podľa osobitného predpisu.

11. Podľa § 105 ods. 1 zákona o sociálnom poistení poistencovi, ktorý splnil podmienky nároku na dávku v nezamestnanosti, nárok na dávku v nezamestnanosti vzniká odo dňa zaradenia do evidencie nezamestnaných občanov a zaniká uplynutím podporného obdobia v nezamestnanosti. Podporné obdobie v nezamestnanosti pre poistenca uvedeného v § 104 ods. 1 a je šesť mesiacov a pre poistenca uvedeného v § 104 ods. 2 sú štyri mesiace. Do podporného obdobia v nezamestnanosti sa nezapočítava obdobie, počas ktorého poistenec nemá nárok na výplatu dávky v nezamestnanosti z dôvodu uvedeného v § 106.

12. Podľa § 108 ods. 1 zákona o sociálnom poistení výška dávky v nezamestnanosti je 50 % denného vymeriavacieho základu.

13. Podľa § 108 ods. 2 zákona o sociálnom poistení denný vymeriavací základ na určenie sumy dávky v nezamestnanosti je podiel súčtu vymeriavacích základov, z ktorých poistenec zaplatil poistné na poistenie v nezamestnanosti alebo poistné na výsluhový príspevok podľa osobitného predpisu, dosiahnutých v rozhodujúcom období a počtu dní rozhodujúceho obdobia. Rozhodujúce obdobie na zistenie denného vymeriavacieho základu je obdobie dvoch rokov predchádzajúcich dňu, v ktorom vznikol nárok na dávku v nezamestnanosti. Z rozhodujúceho obdobia na zistenie denného vymeriavacieho základu sa vylučujú obdobia, za ktoré poistenec nie je povinný platiť poistné na poistenie v nezamestnanosti podľa § 140 alebo poistné na výsluhové zabezpečenie podľa osobitného predpisu. Denný vymeriavací základ sa zaokrúhľuje na štyri desatinné miesta nahor.

14. Podľa § 108 ods. 3 zákona o sociálnom poistení, ak v rozhodujúcom období podľa odseku 2 nie sú dva roky, za ktoré možno zistiť denný vymeriavací základ na určenie sumy dávky v nezamestnanosti, denný vymeriavací základ sa zistí z tohto kratšieho obdobia. Ak poistenec nemal v rozhodujúcom období podľa odseku 2 vymeriavací základ na platenie poistného na poistenie v nezamestnanosti, denný vymeriavací základ sa určí z vymeriavacieho základu uvedeného v § 138 ods. 5, ktorý je platný ku dňu vzniku nároku na dávku v nezamestnanosti a zaokrúhľuje sa na štyri desatinné miesta nahor. Ak v rozhodujúcom období podľa odseku 2 je len obdobie poistenia v nezamestnanosti získané prerušením

povinného poistenia v nezamestnanosti zamestnanca z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky, denný vymeriavací základ sa zisťuje z rozhodujúceho obdobia dvoch rokov predchádzajúcich začiatku prerušenia povinného poistenia v nezamestnanosti zamestnanca z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky. To platí aj pri opakovanom čerpaní rodičovskej dovolenky, ktorá bezprostredne nadväzuje na obdobie poistenia v nezamestnanosti zamestnanca počas poskytovania materského. Takto určený denný vymeriavací základ nesmie byť nižší ako denný vymeriavací základ podľa druhej vety.

15. Podľa § 140 ods. 1 písm. a/ zákona o sociálnom poistení zamestnanec, povinne nemocensky poistená a povinne dôchodkovo poistená samostatne zárobkovo činná osoba, dobrovoľne nemocensky poistená osoba, dobrovoľne dôchodkovo poistená osoba a dobrovoľne poistená osoba v nezamestnanosti nie sú povinní platiť poistné na nemocenské poistenie, poistné na dôchodkové poistenie a poistné na poistenie v nezamestnanosti v období, počas ktorého sa im poskytuje materské,

16. Podľa § 462 ods. 2 zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“), ak kasačný súd dospeje k záveru, že napadnuté rozhodnutie orgánu verejnej správy nie je v súlade so zákonom, a krajský súd žalobu zamietol, môže rozhodnutie krajského súdu zmeniť tak, že zruší rozhodnutie orgánu verejnej správy a vec mu vráti na ďalšie konanie.

17. Kasačný súd nesúhlasí s reštriktívnym výkladom ust. § 108 ods. 3 tretej vety zákona o sociálnom poistení, ktorý zvolila žalovaná a s ktorým sa stotožnil aj krajský súd, že v prípade žalobkyne nie je možné určiť denný vymeriavací základ z rozhodujúceho obdobia dvoch rokov predchádzajúcich začiatku prerušenia povinného poistenia v nezamestnanosti zamestnanca z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky preto, že žalobkyni do rozhodného obdobia spadá aj časť obdobia, po ktorú poberala materské. Z rozhodujúceho obdobia dvoch rokov je obdobie poberania materského v zmysle ust. § 108 ods. 2 zákona o sociálnom poistení vylúčené. Jediným nevylúčeným obdobím v rámci rozhodujúceho obdobia v prípade žalobkyne je tak čerpanie rodičovskej dovolenky, ktoré predpokladá tretia veta ust. § 108 ods. 3 zákona o sociálnom poistení. Žiadateľke o dávku v nezamestnanosti nemôže byť na ujmu, že jej pred rodičovskou dovolenkou vznikol nárok na materské, oproti žiadateľkám, ktorá materské nepoberali vôbec alebo ho poberali skôr, t. j. pred rozhodujúcim obdobím.

18. Výklad, ktorý zvolila žalovaná v preskúvanom rozhodnutí, neodôvodnene odopiera žiadateľkám poberajúcim v rámci rozhodného obdobia pred čerpaním rodičovskej dovolenky materské možnosť, aby im bola poskytnutá dávka v nezamestnanosti určená z príjmov, ktoré dosiahli pred nástupom na rodičovskú dovolenku. Kasačný súd je toho názoru, že takýto postup je v rozpore so zámerom a účelom uvedenej právnej úpravy.

19. Kasačný súd poukazuje na to, že výklad ust. 108 ods. 3 tretia veta zákona o sociálnom poistení už riešil Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí č. 1Sžso/77/2014 (s ktorým sa krajský súd opomenul vysporiadať), na ktorý poukazovala aj žalobkyňa a podľa ktorého „Najvyšší súd musí na tomto mieste jednoznačne zdôrazniť, že ak zákonodarca v snahe svojou normotvornou činnosťou reguluje správanie jednotlivca právnymi normami s nejednoznačným (ambiguítnym) textom, t. j. že svoju vôľu oznamuje adresátom tak, že títo majú značnú neistotu (v rozpore s ústavným imperatívom zabezpečovať právnú istotu), resp. pochybnosti o riadnom výklade vôle zákonodarcu, tak potom v zmysle čl. 1 ods. 1 ústavy Slovenskej republiky nemôže byť takáto nejednoznačnosť vôle zákonodarcu vykladaná v neprospech slabšieho účastníka vzťahu. Zo slovenského právneho poriadku nepochybne vyplýva, že správne súdnictvo je neoddeliteľným súčasťou orgánov súdnej moci, ktoré v konkrétnych veciach zabezpečujú napĺňanie ústavného princípu právneho štátu. Výkon správneho súdnictva musí predovšetkým smerovať k ochrane práv jednotlivcov, o ktorých sa rozhodovalo v časovo predchádzajúcom správnom alebo inom špecializovanom administratívnom konaní. V súvislosti s uvedeným Najvyšší súd neustále pri výkone svojej právomoci zdôrazňuje obsah čl. 1 ods. 1 prvá veta ústavy Slovenskej republiky.“

20. Právny záver o tom, že nejasné a neurčité právne normy nemožno aplikovať a vykladať na ťarchu adresáta právnej normy - účastníka správneho konania, ale vždy na ťarchu tvorcu právnej normy je

súčasťou konštantnej judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (napr. č. k. 8Sžsp/1/2010, č. k. 8Sžsf/59/2014).

21. Z uvedených dôvodov sa aj kasačný súd priklonil k záveru, že výklad ustanovenia § 108 ods. 3 tretia veta zákona o sociálnom poistení žalovanou a krajským súdom nie je v súlade so všeobecnou ideou spravodlivosti. Žalovaná bola povinná aplikovať toto ustanovenie v prípade žalobkyne a v súlade s ním určiť rozhodujúce obdobie pre určenie denného vymeriavacieho základu z obdobia dvoch rokov predchádzajúcich začiatku prerušenia povinného poistenia v nezamestnanosti zamestnanca z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky.

22. Vzhľadom k tomu, že kasačný súd dospel k názoru, že preskúmané rozhodnutie žalovanej, ako aj napadnutý rozsudok krajského súdu vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci podľa § 440 ods. 1 písm. g/ SSP v súlade so zásadou hospodárnosti podľa § 462 ods. 2 SSP rozhodnutie žalovanej zrušil a vec jej vrátil na ďalšie konanie.

23. V ďalšom konaní bude žalovaná o nároku na dávku v nezamestnanosti znova rozhodne, pričom je právnym názorom vyjadreným v tomto rozhodnutí viazaná.

24. O náhrade trov konania ako aj trov kasačného konania kasačný súd rozhodol v súlade s § 467 ods. 1 a 2 v spojení s § 167 ods. 1 SSP tak, že úspešnému žalobcovi priznal náhradu trov konania na krajskom súde ako aj náhradu trov kasačného konania.

25. Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd Slovenskej republiky v pomere hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku n i e j e prípustný opravný prostriedok.